

Program zajęć
logopedycznych w
przedszkolu
w Rozogach
„SŁONECZKO”

Wstęp

Logopedia- nauka zajmująca się kształtowaniem prawidłowej mowy., zapobieganiem powstawaniu wad wymowy, likwidowaniem błędów, a także nauczaniem mowy w przypadku jej braku bądź utraty.

Mowa jest często czynnikiem decydującym o kontaktach między ludzkich, sukcesach zawodowych, miejscu w polityce itp. Jest ona bardzo delikatnym instrumentem i nawet niewielkie dysfunkcje odbijają się na niej niekorzystnie. Poważniejsze zagrożenie może stanowić:

- nieprawidłowa ciąża
- trudny lub nieprawidłowy poród
- niższe oceny w skali APGAR
- brak podstawowych odruchów fizjologicznych(ssania, płaczu itp.)

Terapia logopedyczna: całość specyficznych, zamierzonych oddziaływań ukierunkowanych na usunięcie wszelkich zakłóceń procesu porozumiewania się.

Cel główny terapii logopedycznej

- rozszerzanie świadomości logopedycznej wśród rodziców, nauczycieli i dzieci;
- czuwanie nad prawidłowym rozwojem mowy dziecka poprzez wczesną diagnozę i stymulację funkcji językowych;
- korygowanie złych nawyków i wad artykulacyjnych;
- ścisła współpraca z domem rodzinnym dziecka oraz nauczycielami bezpośrednio uczestniczącymi w procesie terapeutycznym.

Cele szczegółowe terapii logopedycznej

- prowadzenie działań profilaktycznych, wśród dzieci najmłodszych prowadzących do zaszczerpienia w nich prawidłowych nawyków artykulacyjnych;
- wczesne wykrycie ryzyka zaburzeń mowy, wobec dzieci przejawiających określone dysfunkcje w obrębie narządu żucia, połykania i oddychania oraz podjęcie odpowiednich działań;
- zapobieganie wymowie między zębowej;
- objęcie systematyczną terapią logopedyczną dzieci wymagających pomocy w zakresie stwierdzonych zaburzeń i wad wymowy;
- usprawnianie kompetencji językowych dziecka;
- wyrównywanie szans edukacyjnych dziecka;
- wzmacnianie wiary we własne możliwości, rozwijanie samoakceptacji i kształtowanie pozytywnej samooceny;

PODSTAWOWE POJĘCIA

Seplenienie(sygmatyzm)- to nieprawidłowa wymowa szeregów głosek: [sz, ż, cz, dż]; [ś, ź, ć, dź]; [s, z, c, dz]. Najczęściej spotykana jest wadliwa realizacja głosek [sz, ż, cz, dż], które są wymawiane jak [s, z, c, dz] lub jak [ś, ź, ć, dź]

Reranie(rotacyzm)- to nieprawidłowa realizacja głoski [r]. Głoska ta bywa opuszczana, zastępowana przez inne głoski, np. [j] lub [l] lub dwugłoskę [rl] wymawiana w sposób obcy polskiej fonetyce np.:

- [r] języczkowe - artykulacja polega na wibracji języczka przy uniesionym podniebieniu miękkim; język pozostaje bierny.
- [r] policzkowe, czyli boczne- drga jeden policzek pod wpływem strumienia powietrza skierowanego w bok.
- [r] wargowe- drgają obie wargi lub warga górna.
- [r] międzyzębowe- przy artykulacji czubek języka jest wsunięty między zęby.
- [r] podniebienne- następuje zbliżenie podniebienia miękkiego do tylnej części języka.
- [r] gardłowe- nasada języka zbliża się do tylnej ściany gardła

kappacyzm- jest wadą artykulacyjną, w której zaburzona jest wymowa głoski k i k'. Deformacja polega na zamianie zwarcia językowo – podniebiennego zwarcie więzadeł głosowych, co powoduje powstanie brzmienia przypominającego spółgłoskę k. Wyraża się również zamiana głoski k na głoskę t, lub jej opuszczeniem.

Gammacyzm- jest wadą artykulacyjną, polegająca na nieprawidłowej realizacji głosek tylnojęzykowych g, g'

Mutyzm- zamilknięcie, zaprzestanie mówienia, przy świadomości, że mowa była i istnieje (nerwica); całkowity lub selektywny.

Lambdacyzm- wadliwa realizacja głoski l

Afonia- brak lub niedostateczne powstawanie głosu.

Artykulacja- określone zjawiska fonetyczne dzięki którym wymawiane dźwięki stają się głoskami; o ostatecznym kształcie i jakości głosek decyduje układ narządów mowy względem siebie.

Diagnoza logopedyczna- określony sposób postępowania badawczego, którego celem jest potwierdzenie bądź wykluczenie istnienia zjawisk logopedycznych oraz przewidywanie ich tendencji rozwojowych na podstawie objawów, patogenezy i patomechanizmów.

Jąkanie- zaburzenie płynności, tempa i rytmu mówienia spowodowane nadmiernym napięciem mięśni oddechowych, fonacyjnych i artykulacyjnych.

Narządy mowy- stanowią trzecie, najniższe piętro mechanizmów mowy; obejmują układ oddechowy, fonacyjny i artykulacyjny.

Zadania

- usprawnianie narządów mowy
- wywołanie głosek
- usprawnianie techniki czytania i pisania (dzieci starsze)
- usunięcie wadliwych form realizacji dźwięków i wytworzenie na ich miejsce nowych prawidłowych

Metody

- ćwiczenia logopedyczne- oddechowe, fonacyjne, artykulacyjne usprawniające motorykę i kinestezję narządów mowy
- pokaz i wyjaśnienie ułożenia narządów mowy
- odczytywanie mowy z ruchu ust
- kontrola wzrokowa, dotykowa
- mowa wydłużona
- gesty umowne
- mówienie rytmiczne

Formy pracy

- praca grupowa
- praca zbiorowa
- praca indywidualna

Plan pracy

1. Przygotowanie miejsca pracy do zajęć terapii logopedycznej, zebranie pomocy dydaktycznych
2. Diagnoza logopedyczna – kwalifikowanie dzieci do zajęć logopedycznych, zapoznanie się z orzeczeniami z poradni psychologiczno – pedagogicznej, konsultacje wychowawcą, założenie dokumentacji
3. Ćwiczenia logopedyczne:
  - **oddechowe:** wyrabianie oddechu dla mowy, ćwiczenia oddechu przeponowego, wydłużanie fazy oddechowej, ćwiczenia emisyjne, ćwiczenia ekonomicznego zużywania powietrza i umiejętności synchronizowania pauz oddechowych z treścią wypowiedzi
  - **głosowe:** wyrabianie właściwej tonacji, kierowanie głosu na maskę, ćwiczenia umiejętności modulowania siły głosu i prawidłowego brzmienia głosek w sylabach, wyrazach, zdaniach, naśladowanie głosów

- **sluchowe:** usprawnianie odbioru bodźców akustycznych, rozpoznawanie wrażeń słuchowych, ćwiczenia poczucia rytmu, rozróżnianie głosek dobrze źle wypowiedzianych
- **artykulacyjne:** usprawnianie właściwego funkcjonowania narządów mowy, wywoływanie głosek w izolacji, utrwalanie ich poprawnej realizacji w logotomach, wyrazach, zdaniach, nauka wierszy, piosenek z nasileniem głoski ćwiczonej.
- **leksykalne:** rozwijanie mowy poprzez opowiadanie historyjek obrazkowych, opowiadanie ilustracji, przeczytanego tekstu, udzielanie odpowiedzi na pytania, gry i zabawy ortofoniczne, ćw. w czytaniu i pisaniu.

Współpraca z wychowawcą grupy, rodzicami, psychologiem, pedagogiem. Instruowanie o sposobie korekcji mowy, pokaz ćwiczeń, informowanie o postępach.

Ramowy program terapii logopedycznej

I Diagnoza logopedyczna

II Ćwiczenia przygotowujące aparat mowy do wywoływania zaburzonych głosek.

- Ćwiczenia oddechowe.
- Ćwiczenia narządów artykulacyjnych: języka, warg, podniebienia miękkiego, zuchwy.
- Ćwiczenia emisyjno- głosowe.

III Ćwiczenia właściwe z zakresu korekcji wad wymowy.

- Wywołanie głoski w izolacji.
- Utrwalenie głoski korygowanej na materiale językowym w logotomach, wyrazach (nagłos, śródgłos, wygłos), zdaniach.
- Ćw. utrwalające wywołaną głoskę w wierszykach, piosenkach wyliczankach, powiedzeniach.
- Automatyzacja popr. wymowy w mowie spontanicznej, opow. ilustracji, historyjek obrazkowych, rozmowy kierowane.
- Ćw. utrwalające z wykorzystaniem komputera.

IV Ćwiczenia wspomagające terapię logopedyczną.

- Ćw. ortofoniczne (udział w zajęciach grupowych).
- Ćw. stymulujące rozwój słuchu fonemowego.
- Ćw. i zabawy z muzyką- logorytmika.
- Ćw. stymulujące ogólny rozwój dziecka (rozwijanie słownictwa czynnego i biernego, koordynacji wzrokowo- słuchowo- ruchowej, pamięci, myślenia, orientacji przestrzennej).
- Kształtowanie twórczej aktywności słownej dziecka poprzez tworzenie swobodnych tekstów, rymowanek.

Ćwiczenia wspomagające artykulacje (rozpoczynają każde zajęcia)

1. Ćwiczenia motoryki narządów mowy:

- ćwiczenie języka- pokazywanie języka, żmija porusza językiem, robienie z języka łopatki, rurki, picie mleka przez kotka, oblizywanie warg językiem, wędrowanie języka w różne strony,
- ćwiczenia warg- usta wesole i usta smutne, wciąganie i wypychanie warg, przegryzanie warg zębami, gwizdanie, rybi pyszczek, całuski, dziubki
- ćwiczenia policzków- wypychanie policzków językiem, baloniki, wciąganie policzków,
- ćwiczenia podniebienia miękkiego- ziewanie szeroko, pogotowie jedzie EO EO, płukanie gardła, chrapanie

2. Ćwiczenia oddechowe

- wydłużanie fazy wdechu i wydechu
- dmuchanie przez rurkę
- dmuchanie długie i krótkie
- wachanie kwiatków
- zdmuchiwanie lekkich przedmiotów
- gwizdanie

3. Ćwiczenia słuchowe

- naśladowanie głosów różnych zwierząt
- naśladowanie dźwięków otoczenia

Wywoływanie głósłki r

Ćwiczenia przygotowawcze do wymowy głósłki r

1. Rozpoczynamy od szybkiego wymawiania głósłek ttt, ddd, ttdtdtd, tdntdntdntdn, tede-tede, tede-tede, tedu-tedu.
2. Ćwiczenia prowadzimy przy otwartych ustach gdyż wtedy zmuszamy język do wykonywania ruchów potrzebnych przy td.
3. Wymawiając ddddd przesuwamy palcem pod **językiem** w prawo i lewo pobudzając go do drgań
4. Wąski pasek papieru umieszczamy na czubku języka za górnymi zębami i polecamy dmuchać na język energicznie wymawiając ttt na następnie tr. Wówczas paperek odskoczy.
5. Prowadzimy również dużo ćwiczeń w postaci drobnych ruchów języka po podniebieniu, wymawiając przy tym trlrtrlr język znajduje się za wałkiem dziąsłowym.
6. tda, tdo, tde, tdu, teda, tede, tedu, tedy, trla, trlo, trle, trlu.

(NALEŻY PRZESTRZEAGAĆ KOLEJNOŚCI PODANYCH ĆWICZEŃ)

7. tra, tro, tre, tru, try.
8. dra, dro, dre, dru, dry
9. trawa, trasa, tramwaj, tratwa, trampki, troje, trochę, trudny, truskawka, trybuna
10. DRABINA, DROGA, DREWNO, DREWNIAKI, DRUT
11. ATRA, ATRO, M ATRE, ATRU, ATRY, OTRA, OTRO, OTRE, OTRU, OTRY
12. STRAŻAK, WIATRAK, SIOSTRA, JUTRO, LUSTRO, STRUMYK, OPATRUNEK, STRUŚ, CYTRYNA
13. ADRA, ADRO, ADRE, ADRU, ADRY, ODRA, ODRE, ODRO, ODRU, ODRY
14. KOŁDRA, WIADRO, ZDROWY, BIEDRONKA, LANDRYNKI, ADRES
15. TRUDNA DROGA, DROBNY DRUK, DRUGA STRONA, DREWNIANY WIATRAK
16. Strażak niesie drabinę . Na drodze leży drut. Siostra kupiła truskawki.
17. pra, pro, pre, pru, pry, apra, apro, apre, apru, apry
18. praca , pralka, pralnia, prasa, prosty, proszę prędko, prezent
19. drogi prezent, uprasowana wiatrówka, pierwsze **pietro**
20. bra, bro, bre, bru, bry, abra, abro, abre, abry abru
21. brat, brama , zebra, obroża, ubrudzony, **obrazek**
22. brudne ubranie , brukowana droga , oprawiony obrazek, drugie piętro
23. Bronek zapomniał adresu. W pralce jest brudne ubranie.
24. kra, kro, kre, kru, kry, akra, akro, akre, akru, akry
25. kra, kraj, kratka, kromka, kreda, kret, kruk, króilk
26. ekran, mokro, ukrop, okruszyny, pokrywka
27. grad, grabie, granbica, gromada, grobla, gruby, grupa,
28. agrafka, agrest, groch, ogryzek
29. dobry krawiec, krótki krok, drobny groch, granatowy krawat
30. Krawiec prasuje ubranie. Krysia gra na trąbce. Koło bramy chodzi kruk. W ogrodzie leżą grabie.
31. RA< RO< RE< RU< RY
32. rama, rasa, radio, ranek, rumianek, ropa, rondel, ryba, róża
33. ranna rosa, rozwinięta róża, równa kreska
34. para, kara, tara, cerata, skóra, dziura, buiro, żyrafa.
35. ogrodzony teren, aparat radiowy, arkusz papieru, stary żyrandol
36. AR<OR< ER< UR
37. żar, smar, katar, konduktor, pomidor, cukier, parter, rura, traktor, rabarbar, rower
38. Romek rozwija z papieru ser. Pod murem stoi rower. Na podwórku stoi traktor.

ZADANIE PAPUGI MARTY:

Papuga Marta ma dla nas zadanie sprawdź czy sobie poradzisz

Zamiast r papuga powstawała głoskę d przeczytaj zagadkowe wyrazy następnie wymień d na r i odczytaj słowa, które powstały.

TDAWA, TDAMWAJ, TDUDNY, TDĄBKA, TDUSKAWKA, DDOGA, DDABINA

T_AWA, T_AWMAJ, T_UDNY, T_ĄBKA, T_USKAWKA, D_OGA, D_ABINA

Brakujące „R”

Figlarny Tomek usunął ze wszystkich wyrazów literkę r udowodnij, że nie dasz się oszukać i odgadniesz, jakie to słowa.

KOMPUTE_, TO_BA, T_ASA, K_OKODYL, P_OSZEK, APA_AT, G_A, G_AŻYNA,

A_TU_, MA_TA, MA_IA, KOLO_, OKULA_Y, GA_NEK, LEKA_STWO, _EGAL ,
WIEWIÓ_KA, GITA_A, P_ANIE

Wywoływanie głoski f,w

Ćwiczenia narządów artykulacyjnych: języka, warg –cmokanie, naśladowanie królika, nadymanie policzków i wypuszczanie powietrza.

-demonstracja w lustrze układu narządów mowy

-dmuchanie z przyciśnięciem palcem dolnej wargi do dolnych zębów, aż do wytworzenia szczeliny.

-wymawianie sylab zaczynających się głosem f- fa, fo, Fe, fu, fy, afa, afo, afe,afu, afy, ofa,....

-wymawianie wyrazów z głosem f w nagłosie, śródgłosie, wygłosie.

-utrwalenie prawidłowej wymowy.

Następnie w podobny sposób ćwiczymy zmiękczenie f', w, w' jeśli nie nastąpi to samoistnie.

Wywoływanie głosek sz ż cz dż

sz

W lustrze pokazujemy dziecku układ języka i warg. Polecamy zrobić to samo, tzn. unieść język za górne zęby (na wałek dziąsłowy), zęby zewrzeć (zbliżyć ale nie zaciskać) i wargi lekko wysunąć do przodu (ułożyć w ryjek). W takim układzie polecamy dziecku wymawiać podczas wydechu przedłużone „sz”.

Jeśli są problemy:

- Można pomóc dotykając czubek języka i miejsce za wałkiem dziąsłowym lub unosząc szpatułką język za górne zęby. Zęby zbliżamy i wargi lekko wysuwamy do przodu poprzez naciśnięcie policzków.

- W skrajnych przypadkach można przytrzymać uniesiony język palcem lub szpatułką i polecić dziecku długo dmuchać przez zęby.

„ż”

Jeśli „sz” wymawiane jest prawidłowo, nie powinno być kłopotu z wymową „ż”.

Jeśli są problemy:

- Przykładamy ręce do szyi podczas wybrzmiewania, by wyczuć wibracje dźwięcznej głoski „ż”.

- Wypowiadanie „sz” z przedłużonym „y” i równocześnie kontrolowanie drżenia szyi.

Przechodzimy do wypowiadania „szzyyy”, a potem do wypowiadania przedłużonego „ż” w otoczeniu samogłosek ażżża, ażżżo, ażżże itd., skracając wybrzmiewanie do aża, ażo, aże itd.

„cz”

Jeśli „sz” i „ż” wymawiane są prawidłowo, nie powinno być kłopotu z wymową „cz”.

Jeśli są problemy:

- Polecamy dziecku unieść język za górne zęby, za wałek dziąsłowy. Początkowo polecamy wymawiać krótkie „t”, a następnie długie „sz” („t” + „sz” = „cz”), powoli przechodząc do „cz”.

„dź”

Jeśli „sz”, „ż”, „cz” wymawiane są prawidłowo, nie powinno być kłopotu z wymową „dź”. Tym bardziej, że niewiele jest wyrazów, w których „dź” występuje.

Etap III - utrwalenie głosek szeregu szumiącego („sz”, „ż”, „cz”, „dź”)

„sz”

Najpierw ćwiczymy „sz” w izolacji.

Następnie ćwiczymy „sz” w połączeniu z samogłoskami:

- nagłos w sylabach, logotomach, wyrazach, potem w związkach wyrazowych

sza, szo, sze, szu, szy;

- śródgłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych

asza, aszo, asze, aszu, aszy

osza, oszo, osze, oszu, oszy

esza, eszo, esze, eszu, eszy

usza, uszo, usze, uszu, uszy

ysza, ysz, ysze, yszu, yszy;

- wygłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych

asz, osz, esz, usz, ysz.

Ćwiczymy wszystko w zdaniach.

Ćwiczymy „sz” w połączeniach z spółgłoskami:

- nagłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych

szko, szka, szkło, szkła, szpu, szpi, szpa, sznu, szma...;

- śródgłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych;

- wygłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych.

Ćwiczymy wszystko w zdaniach.

Różnicowanie „sz” – „s”.

„ż”

Najpierw ćwiczymy „ż” w izolacji.

Potem ćwiczymy „ż” w połączeniu z samogłoskami:

- nagłos w sylabach, logotomach, wyrazach, potem w związkach wyrazowych

ża, żo, że, żu, ży;

- śródgłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych

aża, ażo, aże, ażu, aży

oża, ożo, oże, ożu, oży

eża, eżo, eże, eżu, eży

uża, użo, uże, użu, uży

yża, yżo, yże, yżu, yży.

Ćwiczymy wszystko w zdaniach.

Ćwiczymy „ż” w połączeniach ze spółgłoskami (tylko dźwięcznymi, gdyż obok bezdźwięcznych i w wygłosie traci dźwięczność!):

- nagłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych
żwy, żło;

- śródgłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych
gży, eżb, gże, dże...

Ćwiczymy wszystko w zdaniach.

Różnicowanie „ż” – „z”.

„cz”

Najpierw ćwiczymy „cz” w izolacji.

Potem ćwiczymy „cz” w połączeniu z samogłoskami:

- nagłos w sylabach, logotomach, wyrazach, potem w związkach wyrazowych
cza, czo, cze, czu, czy;

- śródgłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych
acza, aczo, acze, aczu, aczy

ocza, oczo, ocze, oczu, oczy

ecza, eczo, ecze, eczu, eczy

ucza, uczo, ucze, uczu, uczy

ycza, yczo, ycze, yczu, yczy;

- wygłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych
acz, ocz, ecz, ucz, ycz.

Ćwiczymy wszystko w zdaniach.

Ćwiczymy „cz” w połączeniach ze spółgłoskami:

- nagłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych
czło, czte, czwu, czwa...;

- śródgłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych
aczk, eczk, iczk, ecź, eczn, aczn, oczt...

Trudniejsze grupy spółgłoskowe:

eczc, niczc, aczc, eczc, oczci, ączc, yczk

w teczce, w doniczce, w paczce, w apteczce, na poczcie, na łączce, w koszyczku, na półeczce

dź”

Najpierw ćwiczymy „dź” w izolacji.

Potem ćwiczymy „dź” w połączeniu z samogłoskami:

- nagłos w sylabach, logotomach, wyrazach, potem w związkach wyrazowych
dża, dżo, dże, dżu, dży;

UWAGA! Do wykorzystania tylko w przypadku, jeśli prawidłowo realizowane są „s”, „z”, „c” i „dz” z szeregu syczącego oraz „ś” i „dź” z szeregu ciszącego. W przeciwnym razie można ją wprowadzić dopiero utrwalając „dź” (po uprzednim utrwaleniu i automatyzacji „sz”, „ż”, „cz” i „dź” z szeregu szumiącego oraz „s”, „z”, „c” i „dz” z szeregu syczącego).

- śródgłos w wyrazach, potem w związkach wyrazowych

adza, adzo, adze, adzu, adzy
odza, odzo, odze, odzu, odzy
edza, edzo, edze, edzu, edzy
udza, udzo, udze, udzu, udzy
ydza, ydzo, ydze, ydzu, ydzy.
Ćwiczymy wszystko w zdaniach.

Ćwiczymy „dź” w połączeniach ze spółgłoskami (tylko dźwięcznymi, gdyż obok bezdźwięcznych i w wygłosie traci dźwięczność!):

- nagłos w wyrazach i związkach wyrazowych
dźdzo, dźdzy;
- śródgłos w wyrazach i związkach wyrazowych
źdze, źdzą, dźdzo, dźdzy...

Ćwiczymy wszystko w zdaniach.

Różnicowanie „dź” – „dz”.

Utrwalanie wszystkich głosek szeregu szumiącego: „s z c dź

Powtórz sylaby, przedłużając wymowę głoski "s", następnie postaraj się prawidłowo powtórzyć usłyszane wyrazy:

- se, sy, sa, so, su
- ser, sen, seler, syn, synek, syrop, sala, sałata, samochód, sanki, samolot, sandały, sarna, sobota, sok, soda, sople, sowa, sól, suchy,
- masa, kasa, klasa, piasek, pasek, basen, fasola, osa, kosa, włosy, wąsy, mięso,
- las, nos, kłos, pies, lis, adres, ananas, autobus, bambus, bigos, globus, kos, Kompas, krokus, napis, notes, włos, kaktus, nas, was,
- "z" na końcu wyrazu wymawiamy jako "s" : bez, gaz, mróz, gład, powóz, wóz, raz,
- schody, sklep, skakanka, słoik, słoma, smutny, smoła, snopek, spodek, spodnie, stół, stopa, stary, stodoła, studnia, sweter, schować, skała, spać, spadać, spalić, skóra, skowronek, stromy, słowik, słodki,
- laska, maska, deska, miska, masło, list, most, pasta, miasto, pusty, usta, kapusta, sos, sasanka, sosna

2. Powtarzaj wyrażenia:

suchy ser surowy seler strome schody stary stół
sklep sportowy smaczna sałata spokojny pies sypki piasek
kostka masła pusty słoik wysoka sosna wąski pasek
jasne włosy sosnowe deski

3. Powtarzaj zdania:

Stefek ma sanki. W sklepie sprzedają sałatę. Na stole stoi słoik.
Na półmisku jest mięso. Lis ucieka do lasu. Na basenie jest wesoło.
Na stołku stoją sandały. W stodole są snopki słomy.

Słownictwo do utrwalania głosek "c"

1. Powtórz sylaby, zwracając uwagę na prawidłową wymowę głoski "c" (krótko), następnie postaraj się prawidłowo powtórzyć usłyszane wyrazy:

- ce, cy, ca, co, cu

- cebula, Celina, cekiny, cena, cel, cela, cytryna, cyfra, cyrk, cały, córka, cukier, cudak, cukierki, Cygan,
- baca, klocek, kocur, kocyk, placek, plecak, owoce, taca, tablica, ulica, ocet, płuca, Jacek, Lucyna,
- koc, kolec, koniec, moc, noc, północ, piec, pomoc, owoc, ojciec, biec, hamulec, taniec, marzec,

2. Powtarzaj wyrażenia:

cyrkowy pajac cytrynowy placek pracowite ręce
 gorący piec placek owocowy harcerski plecak
 cytrynowy cukierek owoce na tacy cała cebula
 lekcja tańca kucyk Lucynki mocne płuca
 list polecony rozdarty latawiec placki z cynamonem
 spotkany baca schowane klocki lipcowe słońce
 pusta piwnica sprawne hamulce pocerowany koc
 pisane z tablicy ojciec chłopca lekarstwo z recepty

3. Powtarzaj zdania:

Wkrótce będą wakacje. Jacek kupił sobie klocki.
 Cela ceruje koc. Na tablicy napisałam abecadło.
 Owoce leżą na półce w piwnicy. Na tacy jest placek cytrynowy.
 Ojciec Jacka obiecał go zabrać do cyrku. Celina lubi cytrynowe cukierki.
 Chłopiec ma nowy latawiec. Na choince wiszą cukierki.
 Na jezdni leży rozbity motocykl. Cela chce upiec makowiec.

Słownictwo do utrwalania głoski "dz"

1. Powtórz sylaby, zwracając uwagę na prawidłową wymowę głoski "dz" (krótko), następnie postaraj się prawidłowo powtórzyć usłyszane wyrazy:

- dze, dzy, dza, dzo, dzu
- koledzy, kukurydza, sadzawka, widzę, władza, sadzonka, wiedza, rodzinki, nędza, miedza, cudzy, drodzy, na nodze,
- na końcu wyrazu głoska "dz" jest wymawiana jak "c"
- dzwon, dzwonek

2. Powtarzaj wyrażenia:

cudze pieniądze dzbanek kukurydzy zardzewiałe ogrodzenie
 zdrowe rydze syn wodza bardzo dobre rodzinki
 zjedzą bryndzę chodzą po drodze widzę pędzle

3. Powtarzaj zdania:

Pod miedzą siedzą zające. Dzieci jedzą rodzinki.
 Przy drodze rośnie kukurydza. Dzwonek dzwoni na lekcję.
 Na podłodze są pędzle. Na wadze zważę rydze.
 Koledzy poszli nad sadzawkę.
 Koledzy
 Zadzwoił szkolny dzwonek. Koledzy rozchodzą się do swoich klas. Po lekcji odwiedzą chorego Jurka. Zebrali już pieniądze na prezent dla niego. Kupią mu pędzel i farby do malowania. Jurek bardzo ładnie maluje. Za obrazek gęsi brodzących po sadzawce został nawet nagrodzony. Dostał ludowy dzbanek do kwiatków koledzy opowiedzą mu co ciekawego wydarzyło się w szkole.

Utrwalanie szeregu s - z - c - dz

Na ulicy stoi szary samochód.
Celinka ma niebieską sukienkę.
W misce jest surówka z sałaty.
Pod miedzą siedzą zające.
Na półce stoją zabawki.
Jacek wraca z zakupami ze sklepu.
Zosia ogląda zachód słońca.
Samochody wiozą zboże do magazynu.
Na stoliku stoi dzbanek pełen zsiadłego mleka.
Z daleka słychać bicie dzwonów.
Chłopiec stoi przy samochodzie i spogląda na ojca.

Wywoływanie głoski k, g

ĆWICZENIA ułatwiające wymowę k:

ka, ko, ke, ku

Prosimy, by dziecko powtarzało:

a) kapa, kanapa, kasa, kabel, kamień, koc, koń, koza, kolej, komin, kępa, kura, kuchnia, kuźnia.

b) Kasa kolejowa,
kolorowa koszula,
kulawa koza,
kupa kamieni

c) Kasia karmi kury,
w kuchni leży kamień

d) makaron, oko, okulary, pokój, fabryka, mleko, ręka, mak, rak, hak, rok, sok, klej, lejek, piasek, plecak, lotnik, indyk.

e) Fabryka kabli,
bańka mleka,
makowy placek,
rak nieborak.

f) Na pudełku są korale,
na kanapie leży piesek,
na haku wisi plecak,
Karol kupił choinkę.

g) Klej, klasa, klucz, kreda, krowa, ławka, balkon, lalka, pudełko, szynka, łyżka.

h) Łyżka soku,
kruchy sernik,
parkowa ławka,
zamknięta klasa.

h) Władek ma nowe kapcie,
mama upiekła placek,
w klasie jest kreda,
w oknie wisi firanka,
Kasia ma lalkę.

DOPIERO teraz można włączyć głoskę t:

1. Kaptur, kapusta, butelka, siatka, piątka, żółtko, zyletka, kostka, klasa, kurtka, taksówka, truskawka, klamka, kawka, klocek, kubek, korek, kotek, kukułka.

2. Mokry kaptur,

kostka cukru,
kwaśna kapusta,
butelka soku,
listek klonu,
kubek kawy.
3. Kazio buduje z klocków domek,
kukułka kuka,
na kartce leży ołówek,
w szklance jest kompot truskawkowy,
kotek pije mleko,
w klatce jest kanarek,
na kolację będzie szynka.

Posłużyć możemy się również zagadkami – np.:

* Jestem biała, szara,
ruda albo czarna.
Niosę smaczne jaja,
lubię dziobać ziarna.
* Choć go nikt nie uczył,
bardzo ładnie mruczy.
Pośród nocnej ciszy
Poluje na myszy.
* Po błocie człapię, kwaczę
i pływam też po rzece.
Mam ładne skrzydła, ale daleko nie polecę.
* Ten biały napój,
daje nam zdrowie.
Nie możesz zgadnąć?
Kotek ci pomoże...
* Łatwo mnie poznacie,
gdy wspomnicie bajkę.
Chodziłem tam w butach
I paliłem fajkę...

ĆWICZENIA usprawniające wymowę g.

Jako głoska dźwięczna może ulegać bezdźwięczności. Wówczas skorzystać można z następującego zestawu ćwiczeń.

- ga, go, ge, gu
a) gapa, ganek, garnek, gazeta, gorący, gołąbek, góra, gumka, guzik, gęś, gąbka.
b) Gumowa gąbka,
gorący garnek.
c) Waga, uwaga, zagon, noga, kogut, ogórek, kolega, głowa, groch, grypa, grzebień, ognisko,
igła, tygrys, mgła, droga, jagoda, długo.
d) Garnek grochu,
gruba igła,
wagon węgla,
gęsta mgła
e) Grzesio ma gorączkę.
Na zagonie rosną ogórki.

Górnik kopie węgiel.
Na gałęzi siedzą gawrony.
Magdę boli gardło.
Na gwoździu wiszą grabie.
W garnku są grzyby.

Zagadki – np.:

* Gdy do szycia mama siada,
do uszka jej nitkę wkłada.

* W głębi ziemi ukryty,
przez górnika wydobyty.
Daje ciepło, moc, światło,
A nazwę – odgadniesz łatwo.

* W każdej wsi jest taki budzik,
który co dzień budzi ludzi.
Budzik chodzi, łapką grzebie.
Choć nie czesze się ma grzebień...

Można również nauczyć dzieci wierszyków:

Gąska gęsim piórem
pisze listy co dzień.
A na czym je pisze?
Na głębokiej wodzie.
Na głębokiej wodzie,
na fali jeziora,
pisze gęsim piórem
listy do gąsiora.

Głoski ki, gi

Osobną charakterystykę głoski ki, gi, można pominąć, gdyż po opanowaniu k i g nie sprawiają one większych trudności. Nacisk na te głoski należy położyć w przypadku błędnej (gwarowej) twardej ich wymowy, np.: kiedy – kedy, ogień – ogeń. Wówczas należy ćwiczyć:
a) kija, kijo, kije, gija, giro, giju (stopniowo wycofując się z przedłużeń).

Kio, kie, ki.

Kiedy, kielnia, kieszeń, kino, kisiel.

Cukier, sukienka, siekiera, rakieta, okienko, rzodkiewka.

b) Kilka cukierków,
malutkie okienko,
lekkie sanki,
wąskie szelki,
słodkie czekoladki.

c) Mam w kieszeni cukierki.

Koło kiosku stoją ławki.

Mama kisi ogórki.

Straszaki idą do kina.

Gie, gi

a) giąc, giętki, gimnastyka, gips, gitara, żagiel, magiel, ogień, węgiel, chorągiew, igielka, angina, mgielka.

b) Długie nogi, drogi węgiel.

